

ISSN 1301-210

HECE

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 8 SAYI: 90/91/92 HAZİRAN/TEMMUZ/AĞUSTOS 2004

HAYAT EDEBİYAT SİYASET

90/91/92

SELÇUK ÇIKLA

İNKILÂP EDEBİYATI

İnkılâp Edebiyatı Nedir?

"İnkılâp Edebiyatı" kavramı Cumhuriyet kurulduktan on yıl sonra, 1933'te ortaya atılmış, dergilerde ve gazetelerde özellikle 1933-1936 yılları arasında tartışılmış bir kavramdır. Bu başlık etrafındaki tartışmalar ve bu konudaki yazılar 1940'lı yıllarda da zaman zaman dergilerde kendini göstermiştir.

"İnkılâp Edebiyatı" terimini ilk kullanan kişi -tespitlerimize göre- Eflâtun Cem (Güney)'dir. *Kadro* dergisinde yayımlanan "İnkılâp Edebiyatı" başlıklı yazısında Eflâtun Cem, duygu işine ve başboş edebiyata devlet teşkilatının el atmasını salık verir. Ona göre edebiyat sadece bir ilham metaı değil, aynı zamanda bir kültür meselesidir. İnkılâbın, inkılâpçı hamlelerle derinleşip genişlemesi mümkündür, bu nedenle de edebiyatı cemiyetin yürüyüşüne göre ayarlamak, edebiyata inkılâbın ideolojisine uygun şekiller vermek lazımdır.¹

Bu konudaki ikinci yazı yine aynı başlığı taşımaktadır ve Kâzım Nami (Duru)'ya aittir. Kâzım Nami, Eflâtun Cem'in yazısından kısa bir süre sonra yayın hayatına giren *Varlık* dergisinin ilk sayısında "İnkılâp Edebiyatı" başlığı altında kaleme aldığı yazısında şunları söylüyor:

"Edebiyat teknik itibariyle mi, yoksa ruh itibariyle mi inkılâbı ifade edecek? Edebiyatımız bugüne kadar tekniğinde olsun, ruhunda olsun, yürüdüğümüz inkılâp yoluna yabancı kalmış gibidir. Geçmiş inkılâp günlerinin firârî heyecan ve tahassüslerini zapt edenler pek azdır."²

Bu ifadelerden anlaşıldığına göre "İnkılâp Edebiyatı inkılâpları anlatan edebiyattır" ve Türkiye'de yeni devletin kuruluşu sırasında yapılan inkılâplar, yaşanan heyecanlar, zorluklar, olumsuzluklar, facialar anlatılmalıdır edebiyatımızda. Kâzım Nami'nin yukarıdaki ifadeleri aynı zamanda bir itirafın da belgesi niteliğindedir: Rejime gönülden bağlı olan sanatçıların büyük çoğunluğu teknik veya ruh olarak inkılâpların anlatımına yabancı kalmışlardır.

Kâzım Nami, aynı başlığı taşıyan ikinci yazısında ise Divan, Tanzimat ve Servet-i Fünûn edebiyatlarını Türk edebiyatı içinde saymaz, ona göre gerçek Türk edebiyatı "İnkılâp Edebiyatı"dır. Bu "İnkılâp Edebiyatı" da Anadolu'yu, kurtuluş coşkusu, millî heyecanları ve Atatürk'ü işleyen bir edebiyat olmalıdır.³

Eflâtun Cem'in yazısı ile Kâzım Nami'nin ilk yazısının ilk paragrafı dışındaki kısmı "İnkılâp Edebiyatı" hakkında açık olarak hiçbir şey söylemez. Kâzım Nami'nin ikinci yazısı ise "İnkılâp Edebiyatı" kavramıyla neyin kastedildiğini anlamak bakımından biraz daha açıklayıcıdır.

Eflâtun Cem'in, bu kavramı ortaya atışından bir zaman sonra bu konuda kapsam-

lı ve "İnkılâp Edebiyatı"nın ne olduğunu izah eden en açık sözlü yazılardan biri Sadri Etem'den gelir. Sadri Etem, *Varlık*'ta yayımlanan "İnkılâpçı Sanat, Geri Sanat" başlıklı yazısında edebiyatımızın inkılâbı anlatan bir propaganda edebiyatı olması gerektiği ve özelde edebiyatın genelde de sanatın bir inkılâbın propagandacısı olmasının hiç de yadırğanmaması gerektiği üzerinde durur:

"- İnkılâpçı sanat!.. Biliyorum bu söze 'Yine sanatı propaganda vasıtası yapmak istiyorlar!' diye cevap verenler bulunacaktır. Sanat propaganda vasıtası olur mu, olmaz mı bu başlı başına bir meseledir. İşine göre, zamanına göre, sanatkârın kudretine göre tamamiyle değişir. Sanatta asıl olan propaganda yapıp yapmamak değil muvaffak olup olmamaktır. Şu hâlde muvaffak olan eser propaganda yapsa da muvaffaktır, yapmasa da. Sanat muhteva itibariyle daima bir cemiyetin havasını taşıdığına göre onun içinde ya şuurlu, ya şuursuz içtimaî bir telkin unsuru vardır. Bütün sanat devrelerinde bunu görüyoruz.

İlk sanat tamamiyle içtimaî mefhumların sanatı idi. Din devrinde şair, kahramanların destancısı idi. Bir fikri, bir kanaati mısralarında söyleyen adamdı. Klâsik sanat beşerî bir iddia ile karşımıza çıkar. Bu sanatta da eser sahibi bir fikrin, bir içtimaî havanın şuurlu veya şuursuz ifadecisidir. Romantik sanat propaganda yazmaz mıydı; realist sanat hakikat ve şe'niyet diye bir yol tutmamış mıydı? Sembolizmde sanatkâr bizzat kendisinin, kendi görüşlerinin ve nihayet ferdin ve fertçiliğin propagandasını yapmıyor muydu? En başıboş sanatkârı alınız, onda bile inandığı bir fikrin ifadesi vardır."⁴

Sadri Etem, yazısının devamında bir davaya inanan adamın sanatının mutlaka sosyal bir cereyanın ifadesi olacağını; sanatın vatandan, dinden, tarihten, mitolojiden, ilimden, hakikatten, insanın hüviyetinden, hürriyetin iç yüzünden, cinsî temayüllerin hayatın esası olduğundan bahsettiğini ve bütün bunların propagandasını yaptığını, yani bütün bunların sanatın sınırları içine girdiğini ifade ettikten sonra inkılâpçı bir sanattan bahsetmenin abes olmayacağını belirtir.⁵

Sadri Etem'in bu yazısından birkaç ay sonra bu sefer Yakup Kadri "İnkılâp Edebiyatı"nın Rusya'da, Hitler Almanyası'nda, Faşist İtalya'da, hatta kendi hâllerinden memnun görünen Fransa'da bile istenen, aranan, tartışılan, bu konuda eserler beklenen ve verilen bir mesele olduğunu, ancak bu yazıyı yazdığı güne kadar hiçbir yerde, hiçbir kimsenin çıkıp da bu kavramın ne biçim bir şey olduğunu izah ve tarif etmediğini, en önemlisi de inkılâp edebiyatına tam bir örnek telâkki edilebilecek tek bir eser bile meydana çıkmadığını ifade ve itiraf etmiştir. Ayrıca, "İnkılâp Edebiyatı" demek, inkılâp prensiplerini neşretmek ve yaymak mıdır, yoksa bizzat o edebiyatın çığırlarından birinde bir başkalık, bir yenilik meydana getirmek midir, daha bu bile açıklığa kavuşmamıştır. Yakup Kadri, bu yöndeki düşünce ve sorgularından sonra sözü dönüp dolaştırıp çıkarttıkları *Kadro* dergisinin temel felsefesi olan hümanizm'e getirir ve "İnkılâp Edebiyatı"nın, yeni bir hümanizma, yeni bir insan ve ruh telâkkisi olduğunda karar kılar.⁶

Yakup Kadri, bir ay sonraki *Kadro*'daki "Gene İnkılâp Edebiyatına Dair" başlıklı yazısında ise "İnkılâp Edebiyatı"nın inkılâptan ve inkılâp kahramanlarından öv-

güyle bahsetmek olmadığını, inkılâptan ve inkılâpçılardan hiç bahsetmeksizin, sanatta ve kültürde en büyük, en derin inkılâpları yapan şairlerin mevcudiyetinin bunu ispat edeceğini, edebiyatta inkılâbın veya "İnkılâp Edebiyatı"nın gerçekte ruhun yaratıcı hamlesi olduğunu ifade etmektedir.⁷ Yakup Kadri *Kadro*'daki bu yazılarından yaklaşık dokuz yıl sonra inkılâp edebiyatı ile ilgili olarak yazdığı bir başka yazısında da aynı görüşünü, benzer ifadeler kullanarak tekrarlar: "Dünyaya, inkılâptan ve inkılâpçılıktan hiç bahsetmeksizin, şiirde, sanatta ve kültürde en büyük, en derin inkılâpları yapan şairler gelmiştir: Shakespeare, Goethe..."

Edebiyatta inkılâpçılık, ruhun müteaddî ve yaratıcı hamlesi demektir."⁸ Bu ifadeler ve yazının içeriğinden anlaşıldığı üzere "İnkılâp Edebiyatı" ya da edebiyatta inkılâp, şiir, sanat ve kültürde yapılan sessiz inkılâptır. Çığırkanlık yapmadan, ağızdan, belki bir defa bile inkılâp kelimesini çıkartmadan yapılan sessiz sanat inkılâbı.

"İnkılâp Edebiyatı" hakkındaki bu ilk yazılardan sonra daha birçok yazar ve şair bu konuda fikir beyan etmiştir. Bu yazıların birçoğu sanatın inkılâpların hizmetinde olmasının bir sakıncası olmayacağı, dünyanın değişik ülkelerinde de sanatkârların sanatlarını kendi ülkelerindeki inkılâpları ayakta tutmak için yönlendirdikleri, bu yüzden bizim ülkemizde de sanatkârın bu yolda ilerlemesinin hiçbir sakınca doğurmayacağı gibi fikirleri ispatlamak amacıyla kaleme alınmıştır.

Söz gelişi Mimar Aptullah Ziya *Varlık*'taki "İnkılâp ve Sanat" başlığını taşıyan ve sanatın inkılâplar yolunda kullanılması gerektiği bağlamındaki yazısında kısaca şöyle demektedir: İtalya'da Faşist İhtilali'nin kalıcı hâle getirilmesi için ihtilalin onuncu yılında, bir "Faşist İhtilali Müzesi" kurulmuş, her üç yılda bir mimari ve sanat sergileri düzenlenmiş ve bir taraftan da sanatkârlar kendi orijinal sanatlarının bir yenisini yaratmak için el ele verip çalışmışlardır. Onlar bütün bunları büyük bir inkılâp olduğunu iddia ettikleri Faşistliği eserlendiremezlerse, bu inkılâbı sanat ve mimari cephelerinde de gösteremezlerse inkılâplarının alelâde bir ihtilâlden farkı olmayacağını düşündükleri için yapmışlardır.⁹

"İnkılâp Sanatına Varmak Yolları" başlığını taşıyan ve Burhan Asafa ait olan yazıda ise XX. yüzyılda inkılâpların sanata büyük önem vermelerinin, sanatı kendi emirleri altına almak istemelerinin temel sebebinin hiçbir telkinin sanatkârınki kadar kuvvetli olmaması¹⁰ gösterilerek sanatın inkılâplar lehine kullanılmasının doğal olduğu vurgulanmak istenmiştir.

Her inkılâpta olduğu gibi Türkiye inkılâbının her meselesi hakkında mutedil fikirli kişiler bulunduğu gibi radikal fikirler beyan eden kişiler de var olmuştur. Söz gelişi "İnkılâp Edebiyatı" kavramı hakkında mutedil fikirler ortaya koyanların yanı sıra sanatın güdümlü hâle getirilmesi gibi radikal düşüncelere sahip olanlar da vardır.

Bu konuda; a. İnkılâbı canlı tutacak bir İnkılâp Müzesi'nin açılması gerektiği,¹¹ b. Cumhuriyet rejiminde sanatın himaye edilmesinin şart olduğu ve bunun da sanata ve sanat eserine değer vermek suretiyle gerçekleştirilebileceği¹² yolundaki ifadeler mutedil düşünce örnekleridir.

Yine bu konuda aşağıdaki ifade ve görüşler de sanatın inkılâpların kökleştirilme-

si için kullanılması gerektiğini savunan, yani sanatın güdümlü hâle getirilmesini arzulayan ifade ve görüşler olarak karşımıza çıkmaktadır:

a. Bizde de güzel sanatları inkılâba maletmek gerekmektedir,¹³

b. "Sanat, gönüllü olarak inkılâbın emrine girmelidir!... İnkılâp hareketlerinin halka tam mal olması, halkın ruhuna tam sinmesi için; sanatın elinde parlaması, sanatın imbiğinden geçmesi"¹⁴ lazımdır.

c. Sanat ve edebiyatımızın inkılâbın gidişine uyduğu, bazı memleketlerin inkılâplarını fikir ve sanat hareketlerinin doğurmuş olmasına karşın, Mustafa Kemal inkılâbının, fikir ve sanat hareketlerini peşinde sürüklediği¹⁵ görülmektedir!

ç. "Duyulan ve yaşanan inkılâbın mutlaka kendine göre bir edebiyatı olmak lâzımdır... İnkılâp sanatı, inkılâp hareketlerinde ödev sahibidir. Ve sanatkâr, sanatına bu ödevi yaptırmalıdır."¹⁶

d. "Biz varız, sanatta da bir yeni Ankara kuracağız. Bir yeni Türk Edebiyatı doğmak üzeredir."¹⁷

e. Madem edebiyat bir vakiadır ve yaşamaya devam etmektedir, devletimiz rejim adına edebiyat adamına elini uzatmalı, ondan isteyeceğini istemelidir. Bu açıdan sanatkâr hür değildir, istediğini yapıp edemez. Sanatın, inkılâbın arzularına boyun eğmesi sert bir zarurettir.¹⁸

f. Nafi Atuf Kansu, bir kitleyi kucaklamayan, enerji ve iyiliğe sürüklemeyen, o kitleyi millî ve insanî mukadderât üzerinde düşündürmeyen bir eserin içtimâî bakımdan sanat eseri olamayacağını söylerken, aslında tam olarak kastettiği Cumhuriyet Türkiye'sinde sanatkârların kaleme aldıkları eserlerinde Yeni Türkiye'nin yaşama ve yükselme şartlarını belirleyen prensiplere (inkılâpçılık, laiklik, cumhuriyetçilik, halkçılık, milliyetçilik ve devletçilik) sadakat ve inan yolunda hareket edilmesi gerekliliğini vurgulamaktadır.¹⁹ Yani bu düşünceyle sanatkârın eserinde inkılâbın prensiplerini yaşatmaya çalışması gerektiği vurgulanmak istenmiş görünmektedir.

g. Muhtar M. Körükçü de "Ankara Sanatı" başlıklı yazısında artık eğlence için sanat, sanat için sanat, cemiyet için sanat devrinin bütün dünyada bitmeye yüz tuttuğunu, her memlekette sanat telakkilerinin "dava için sanat"a inkılâp etmeye başladığını ifadeden sonra, dava için çalışırken zorla, kışla terbiyesiyle değil, gönül isteyerek, arzuyla, candan severek çalışmanın gerekliliği üzerinde durmaktadır.²⁰

ğ. Her inkılâp geçiren memlekette o inkılâbın hazırlanışında sanatkârların rolü ve çabası olduğu gibi, inkılâbın yaşaması yani halka sinmesi ve halk içinde kökleşmesi için de yine sanata ve sanatkârın çabalarına ihtiyaç vardır.²¹

h. Yukarıda "Cumhuriyet rejiminde sanatın himaye edilmesinin şart olduğu ve bunun da sanata ve sanat eserine değer vermek suretiyle gerçekleştirilebileceği" gibi çok yerinde bir ifade kullanan Yaşar Nabi'nin aşağıdaki sözleri bu arzusıyla çelişmektedir. Yaşar Nabi "Sözle, yazıyla, resimle; sanatın her şubesinden istifade ederek fertlere, inkılâbın iş bölümündeki hisselerini lâyıkiyla yapabilmeleri için heyecan dağıtmalıyız. Onlara, bu iş bölümünde kendi payına düşen vazifeyi yapmayan her ferdin büyük inkılâp savaşında *sabotaj* yapmış olacağını anlatmalıyız. Ve öğretmeliyiz

ki, bir gayeye varmak için yapılan hamlelerde her sabotaj hareketi vatan ihanetine müsavidir."²² derken sanatın inkılâp yolunda kullanılmasını salık vermekte ve bunun aksinin yapılmasının inkılâba sabotaj ve ihanet anlamına geleceğini iddia etmektedir.

İnkılâp Edebiyatının Mahsulleri

Hakkında bu kadar tartışma yapılan "İnkılâp Edebiyatı" hangi eserleri vermiştir acaba? "İnkılâpçı eser" nedir? Bu edebiyatın belli başlı eserleri hangileridir? İnkılâp Edebiyatı'nın en önde gelen yazar ve şairleri kimlerdir peki?²³

Bu sorulara cevap aramadan önce 1941 yılı geldiği hâlde hâlâ inkılâpçı bir edebiyatın doğacağından bahsedene karşı²⁴ "Yirmi senelik istiklâl ve inkılâp tarihimizin ciddi, ateşli ve gür sesli bir edebiyatı"²⁵ olduğunu iddia edenlerin de bulunduğunu belirtelim.

Bu konuya açıklık getirmeye çalışırken yukarıdaki sorulardan ilk akla geleni "İnkılâpçı eser nedir?" sorusudur. Hasan Âli Yücel'in şu ifadeleri bu soruya verilebilecek cevaplar içinde açık sözlü bir cevap olarak görülebilir:

"Sanatkâr pasif değildir. O hâlde içinde bulunduğu cemiyetin geçirdiği değişiklikleri ya iyi bulacaktır, sevgilerini söyleyecektir; ya fena bulacaktır, isyanlarını yapacaktır. Ve bunları yaparken mutlaka o değişmelerin resmi adlarını kullanmaya ihtiyaç yoktur. Meselâ bizde klerikan düşmanlığı ve laisizm aşkını duymuş bir sanatkar öyle bir roman yazabilir ki: Softanın fikirlerindeki gerilikle okuyanı ondan iğrendirir, bu, tam bir **inkılâpçı eserdir**. Mutlaka onun içerisinde feryat ve figanlı hitabelere, sokak hatipliğine ihtiyaç yoktur. Yeter ki realist bir gözle romanının kahramanını bizim gözlerimizle (yani inkılâbın bakış açısıyla-y.n.) yaşatabilmiş olsun."²⁶

Hasan Ali Yücel'in ifade ettiği inkılâpçı eser'e örnek olarak gösterilebilecek eserlerden birkaçı, din adamı olarak nitelenebilecek kişilerden, onların inanış ve yaşayış biçiminden iğrendirme ve ideoloji empoze etme gayesiyle yazıldığı anlaşılan²⁷ *Vurun Kahpeye* (Halide Edip Adıvar-1926) ve *Yeşil Gece* (Reşat Nuri Güntekin-1928) adlı romanlardır.

Ömer Asım Aksoy'un şu ifadeleri de bize inkılâpçı edebiyat eserleri olarak hangi tür eserlerin görüldüğü konusunda bir fikir verebilir: "Yirmi senelik istiklâl ve inkılâp tarihimizin ciddi, ateşli ve gür sesli bir edebiyatı vardır. Bunu istiklâl ve inkılâbımızın türlü davaları üzerine söylenmiş olan nutuklar ve makaleler temsil eder. Gerçi inkılâp edebiyatının şiir, piyes, hikâye olarak da mahsulleri mevcuttur. Fakat bence asıl çehresi bilhassa nutuklarda, ondan sonra da makalelerde teşhis olunur."²⁸

Aksoy'un inkılâp edebiyatının şiir, piyes, hikâye olarak da mahsullerinin var olduğunu söylemesine karşı o günden bugüne birkaç yazarın verdiği bir-iki isimden başka elimizde inkılâpçı eserin hangi eserler olduğuna dair hiçbir kimse tarafından geniş ve açık bir görüş belirtilmemiştir.

1933'te Cumhuriyet Halk Fırkası öncülüğünde bir neşriyat faaliyeti içine girilmiş, bu çerçevede dönemin yazar ve şairlerinden Cumhuriyet'in ilk on yılında gerçekleştirilen inkılâpları anlatacak heyecan uyandırıcı eserler yazmaları istenmiştir.

Bu neşriyat faaliyetinde ortaya çıkan ürünleri Selim Nüzhet, "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Yapılan Neşriyat"²⁹ başlığını taşıyan yazısında kısa kısa değerlendirmiştir. Selim Nüzhet'in verdiği kaynakçada 80 kitap ve 48 de mecmua özel sayısının künyesi yer almaktadır. Yalnız bu neşriyat içinde yer alan 80 kitabın edebiyatla ilgili olanlarının, yani piyes (19), hikâye (1), şiir (2) türlerinde yazılmış olanlarının toplam sayısı yalnızca 22'dir. Üstelik bu piyeslerden bir kısmı İstiklâl Savaşı yıllarında geçen, bir kısmı eski devirlerin olumsuz yönlerini gösteren, bir kısmı da mekteplerde oynanmak için yazılmış olan piyeslerdir. Dikkat edilirse Cumhuriyet'in onuncu yılı anısına yazılan bu 80 eserden edebî yönü ağır olanlar inkılâptan ziyade ya Millî Mücadele'yi ya da eski devirleri konu almış görünüyor. Bu eserler içinde inkılâbı, inkılâp devrinde yapılanları konu alan eserler ise daha çok CHF'nin çıkardığı "10 Yıl Rehberi", halkevlerinin neşrettiği "Cumhuriyet'in 10. Yıldönümü", Sadri Etem gibi şahısların yayımlattığı "Türk İnkılâbının Karakteri" gibi edebî yönü bulunmayan kitaplardan oluşuyor.

Ayrıca Sadri Ertem, "15 Yılda Roman ve Hikayeciliğin Geçirdiği İstihale" başlıklı yazısında Türk roman ve hikayesinin Cumhuriyet'ten sonraki on beş yıllık dilimde birçok konuyu, yeni yeni konuları işlediğini, bu konular arasında şehir, kasa-ba, köy, sosyal mesele, tarih, çocuk, kibar hayatı, orta halli insanlar, meslek adamları, hastalık enkonisyon, mizan, fantezi, harp, spor, ekzotizm, içtimai gaileler, seyahat, ırkların tahlili gibi daha birçok konunun olduğunu söyler.³⁰ Ancak Sadri Ertem'in saydığı konular içinde inkılâplar veya inkılâpların felsefesinin olmadığı açıkça görülür.

Son Söz

Görüldüğü gibi "İnkılâp Edebiyatı" kavramı 1933-1936 yıllarında yoğun olmak üzere 1940'lı yıllarda da bir süre tartışılmıştır. Bu kavramla neyin kastedildiği konusunda kesin ve ortak bir neticeye ulaşılamamış olmakla birlikte, yine de ağırlıklı olarak "inkılâplara hizmet etmeyi gaye edinen bir edebiyat" kastedilmiş görünüyor. Diğer taraftan Türkiye'de "inkılâpçı eser" in ne olduğu ve bunların hangi eserler olduğu konusunda da derli toplu bir çalışma yapılmamıştır. Bu bakımdan hem "İnkılâp Edebiyatı" hem de "inkılâpçı eser" konusunda geniş bir çalışma yapılmaya ihtiyaç olduğunu da burada vurgulamak yerinde olacaktır.

¹ Eflâton Cem, "İnkılâp Edebiyatı", **Kadro**, c. 2, S. 18, Haziran 1933, s. 68.

² Kâzım Nami, "İnkılâp Edebiyatı", **Varlık**, c. 1, S. 1, 15 Temmuz 1933, s. 3.

³ Kâzım Nami, "İnkılâp Edebiyatı", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, c. 3, S. 13, Mart 1934, s. 46-53.

⁴ Sadri Etem, "İnkılâpçı Sanat, Geri Sanat", **Varlık**, c. 1, S. 4, 1 Eylül 1933, s. 50.

⁵ Sadri Etem, **agm**, s. 50.

⁶ Yakup Kadri, "İnkılâp Edebiyatı", **Kadro**, c. 3, S. 25, İkinci Kânun 1934, s. 21-23.

⁷ Yakup Kadri, "Gene İnkılâp Edebiyatına Dair", **Kadro**, c. 3, S. 26, Şubat 1934, s. 27-29.

- ⁸ Yakup Kadri, "İnkılâp Edebiyatı", **Harman**, S. 3, Mayıs 1943, s. 2.
- ⁹ Mimar Aptullah Ziya, "İnkılâp ve Sanat", **Varlık**, c. 1, S. 5, 15 Eylül 1933, s. 69.
- ¹⁰ Burhan Asaf, "İnkılâp Sanatına Varmak Yolları", **Kadro**, c. 3, S. 29, Mayıs 1934, s. 30.
- ¹¹ Abdullah Şinasi, "Bir İnkılâp Müzesi İçin", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, c. 2, S. 9, I. Teşrin 1933, s. 260-265.
- ¹² Yaşar Nabi, "Sanatın Himayesi Meselesi", **Varlık**, c. 1, S. 11, 15 I. Kânun 1933, s. 161.
- ¹³ Ressam Ali Sami, "Güzel Sanatları İnkılâba Nasıl Maledebiliriz", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, c. 3, S. 17, Temmuz 1934, s. 359.
- ¹⁴ Behçet Kemal, "Gönüllü Sanat", **Ülkü Halkevleri Mecmuası**, c. 4, S. 23, İkinci Kanun 1935, s. 336.
- ¹⁵ Ahmet Muhip, "Menfi Bit Zihniyet", **Varlık**, c. 1, S. 10, 1 I. Kânun 1933, s. 147.
- ¹⁶ Kâzım Nami Duru, "Sanat ve İnkılâp", **Yücel**, c. 5, S. 28, Haziran 1937, s. 135.
- ¹⁷ Behçet Kemal Çağlar, "Biz Varız.. Sanatta da Yeni Bir Ankara Kuracağız..", **Yücel**, c. 2, S. 8, Ekim 1935, s. 73.
- ¹⁸ İsmail Hakkı Baltacıoğlu, "Teşkilâtsiz Edebiyat", **Yeni Adam**, S. 119, 9 Nisan 1936, s. 2.
- ¹⁹ N a f i Atuf Kansu, "İnkılâp ve Sanat", **Yücel**, S. 25, Mart 1937, s. 5-6.
- ²⁰ Muhtar M. Körükçü, "Ankara Sanatı", **Yücel**, c. 4, S. 19, Eylül 1936, s. 1-2.
- ²¹ Hasan Âli Yücel, "Sanat ve İnkılâp", **Yücel**, c. 5, S. 27, Mayıs 1937, s. 93.
- ²² Yaşar Nabi, "İnkılâp ve Vazife", **Varlık**, c. 1, S. 9, 15 II. Teşrin 1933, s. 129.
- ²³ Şu eserler "İnkılâp Edebiyatı"nın kapsamına girebilecek yazılar ve bunların yazarları hakkında bir kanaat vermesi bakımından incelenebilir: **Atatürk Devri Türk Edebiyatı I-II**, Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Necat Birinci, Abdullah Uçman, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992; **Atatürk Devri Fikir Hayatı I-II**, Hazırlayanlar: Mehmet Kaplan, İnci Enginün, Zeynep Kerman, Necat Birinci, Abdullah Uçman, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1992; Ahmet Oktay, **Türkiye'de Popüler Kültür**, Everest Yayınları, İstanbul 2002.
- ²⁴ "Sosyal hadiseler gibi sanat ve edebiyat da «inkılâp» fikrini kabul eder ve inkılâp denen tarihi zaruretler kanununun tesir alanı içine girmekten uzak kalmaz. Çünkü bir memleket ölçüsünde meydana gelen umumî değişimler, sadece bir veya birkaç sahada olmaz. Cemiyetin bütün müesseselerinde ve bütün istikametlerinde kendini gösteren bir şumul ile her sahada olur... O hâlde bir inkılâp varsa, onun da bir edebiyatı doğacaktır." Bahri Savcı, "İnkılâp Edebiyatında İnkılâp", **Bağ**, c. 1, S. 4, Aralık 1941, s. 3-4.
- ²⁵ Ömer Asım Aksoy, "İnkılâp Edebiyatı ve Nutuklar", **Başpınar**, S. 7, Eylül 1939, s. 3.
- ²⁶ Hasan Âli Yücel, **agm**, s. 93-94. ("İnkılâpçı eser" ifadesi tarafımdan **koyu** gösterilmiştir. S.Ç.)
- ²⁷ Ramazan Gülemdam, "Türk Romanında Dine ve Din Adamına Bakış", **Hece (Türk Romanı Özel Sayısı)**, S. 65-66-67, Mayıs-Haziran-Temmuz 2002, s. 303-304 ve 15 no'lu dipnot.
- ²⁸ Ömer Asım Aksoy, "İnkılâp Edebiyatı ve Nutuklar", **Başpınar**, S. 7, Eylül 1939, s. 3.
- ²⁹ Selim Nüzhet, "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümünde Yapılan Neşriyat", **Ülkü**, C. 2, S. 12, İkinci Kanun 1933, s. 443-455.
- ³⁰ Sadri Ertem, "15 Yılda Roman ve Hikâyeciliğin Geçirdiği İstihale", **Yarın Ay**, S. 90, 29 Birinci Teşrin 1938, s. 19.